

KULTUREN

Lunds medeltida stad, Lund C - ESS

fornlämning 73, Lunds stad
Lund kommun, Skåne
Geoteknisk undersökning 2014

KULTURMILJÖRAPPORT 2014:24

AJA GULDÅKER

KULTURHISTORISKA FÖRENINGEN FÖR SÖDRA SVERIGE

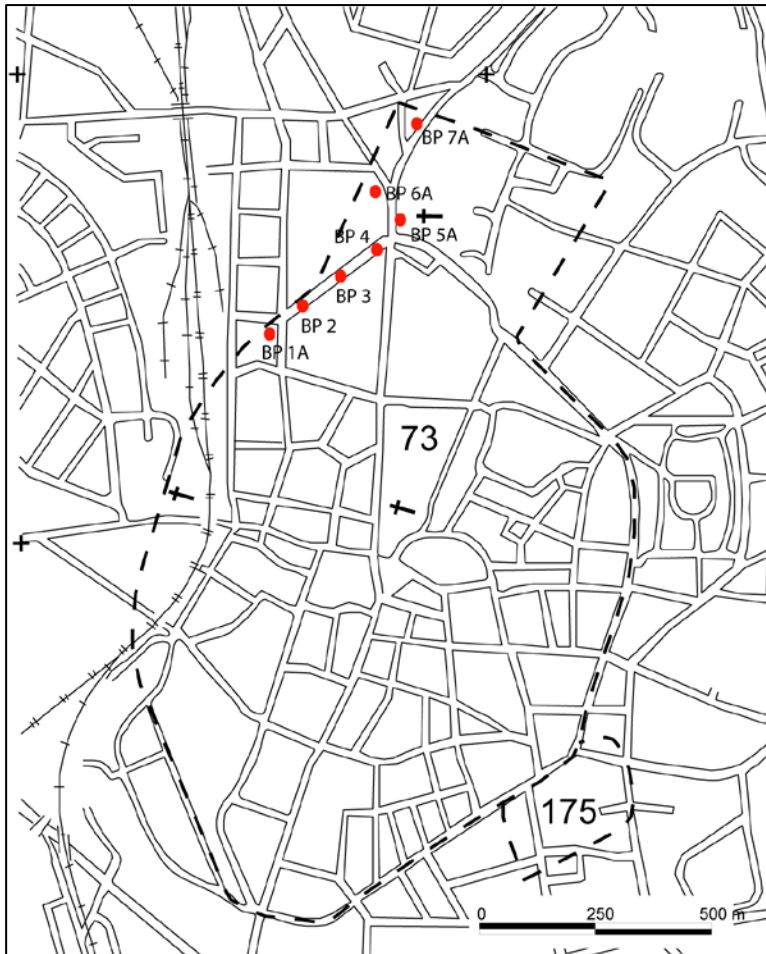

Innehåll

Inledning	3
Fornlämningsmiljö	3
Gator och tomtstrukturer.....	5
Vall och vallgrav	5
Kloster, kyrkor och kyrkogård.....	6
Tidigare arkeologiska iakttagelser	7
Bredgatans mynning	7
Vall och vallgrav	7
Arkeologiska undersökningar i Sankt Olof kyrkogård.....	9
Genomförande och resultat	9
Borrprov 1A.....	9
Borrprov 2	11
Borrprov 3	15
Borrprov 4	17
Borrprov 5A.....	18
Borrprov 6A.....	19
Borrprov 7A.....	20
Förslag till fortsatta åtgärder	21
Sammanfattning	22
Administrativa och tekniska uppgifter	23
Referenser	24
Bilaga	24
1. Fyndförteckning	24

Figur 1. Lunds medeltida stad, fornlämning 73, med platsen för borrhoverna markerade med röda prickar.

Inledning

I samband med en geoteknisk provtagning längs planerad spårvägssträckning i Lunds stad till ESS genomfördes en arkeologisk schaktningsövervakning av sju borrhov enligt Länsstyrelsens beslut (Lst.dnr. 431-7265-2014). Planerad spårvägssträckning är belägen inom Lunds medeltida stadsområdes nordvästra och norra del, fornlämning 73.

Fornlämningsmiljö

Clemenstorget, där första borrhovet genomfördes, lades ut under 1890-talet för att fungera som en marknadsplats för kreaturshandel. Tidigare fanns en mindre öppen yta på platsen som i folkmun kallades för *Isaks torg* och där staden under 1800-talet hade en spöpåle. Namnet Clemenstorget kom av att platsen ingick i Clemens rote. Delar av torget bestod av en tomt benämnd hästbytaremtan då hästmarknader ska ha förekommit på platsen, och på så vis fortsatte den äldre traditionen av handel med kreatur.

Figur 2. Del av Frans Palmcrantz karta över Lund 1875-1876 med borrprovplatserna markerade med röda prickar. Kartan visar tydligt hur gatunätet och bebyggelsestrukturen förändrats i området under 1800-talet och fram till idag (André och Högstedt 1990 s 77).

Vid tiden för torgets anläggande fanns endast bebyggelse vid dess södra sida och först år 1894 uppfördes tullkammaren på torgets västra sida. Vid torgets norra sida stod byggnader färdiga kring år 1900 strax följt av bebyggelse öster om torget. Under 1970-talet omvandlades bebyggelsen vid torgets södra sida efter att ha speglat den gamla stadsvallens sträckning med en avkrökning mot torget. Bebyggelsen rätades ut vilket medförde att den form som avspeglade den medeltida stadsvallen försvann (Bevaringskommittén 1981 s 20 f).

Samtidigt som Clemenstorget anlades stakades Sankt Laurentiigatan ut och den kom att avgränsa kvarteret Sankt Peter i norr. Sankt Laurentiigatans sträckning följde delvis den medeltida vallgatan och utanför vällen fanns vallgraven som omgärdade staden som ett befästningsverk. På Sankt Laurentiigatans nordöstra sida bebyggdes tomtmarken enligt 1890-talets fastslagna stadsplan. Bestämmelsen innebar att förgårdar mellan gångbanan och fastigheterna skulle vara inhägnade och planterade enligt den tidens ideal. En viss skillnad förekommer dock i norr där kv Kråkelyckans grönska istället har förlagts i de inre delarna av kvarteret. En annan skillnad är också Lindebergsskolan som uppfördes åren 1914-16 och Studentskegården som uppfördes år 1937 där grönskan mot Sankt Laurentiigatan är nästan parkliknande med stora träd och buskar, vilket i sin tur innebär att det finns goda möjligheter att medeltida lämningar ligger kvar intakta (Bevaringskommittén 1981 s 20 f).

Gator och tomtstrukturer

Under 1200-talet lades troligen stadens norra infartsgata ut och kom att kallas för Bredgatan. Möjligen har gatan tidigare haft en föregångare som gått snett igenom kvarteret Sankt Peter från den norra porten ned till Winstrupsgatans mynning (Lunds bevaringsprogram 2014-07-18). Redan på 1200-talet togs Bredgatans sidor i anspråk för bebyggelse. Under 1500- och 1600-talet var gatan tätbebyggd enligt flera kartor (André och Högstedt 1990). Obrutna husrader markerade längs hela Bredgatan finns på 1784 års karta. Ägarna av tomterna längs med gatan var åtta ämbetsmän, sex handelsmän, en gästgivare och tjugo hantverkare (boktryckare, handsk- och hattmakare och fyra guldsmeder). Hantverkarnas tomter var koncentrerade till den östra sidan och ämbetsmännens på gatans västra sida (Lunds bevaringsprogram 2014-07-18).

En omfattande arkeologisk insats genomfördes i samband med exploatering av kv Sankt Peter i slutet av 1970-talet. I anslutning till Bredgatan (dåvarande St Peter nr 7-9), genomfördes år 1978 en större undersökning. I samband med nybyggnationer schaktningsövervakades även stora ytor. Att marken vid Bredgatan odlats fram till mitten av 1000-talet påvisades och ett dike visade på att tomtstrukturen förändrats. Gödselgropar kunde också peka på ett mer komplext utnyttjande av marken där odling var en viktig post. Parcellindelning av tomter mot Bredgatan kan påvisas under 1200-talet och dessa strukturer finns delvis fortfarande bevarade. Bebyggelse längs med Bredgatan anlades i samband med parcellindelningen och de inre delarna av kvarteret utgjorde sannolikt odlingsmark (Christophersen 1978). I en artikel har Anders Lundberg presenterat en alternativ tolkning där de dokumenterade odlingslagren i kvarteret kunde ha utgjort bebyggelserelaterade lager som odlats till oigenkännlighet (Lundberg 2000).

Vall och vallgrav

Att Lund var en stad med vall och vallgrav har påvisats arkeologiskt vid flera tillfällen och i de skriftliga källorna finns också flera uppgifter som beskriver denna omfattande konstruktion. En beskrivning om Lund som en befäst stad finns från år 1134 (André 1980 s 8). I Knytlingasagan finns ett omnämnande där befästningen beskrivs som en "stenmur". Befästningen beskrivs också från 1100-talets slut i Egilssagan "där var en träborg om staden" (André 1980 s 20). Lunds borgare får år 1326 rätt "att efter förmåga befästa sin stad". År 1346 anges att Allhelgonaklostret finns "utanför Lunds murar". Första gången "stadens gravar" nämns är år 1361 (Stjerna 1909 s 177; André 1980 s 20f). På Franz Hogenbergs kopparstick från 1580-talet är stadsvallen synlig och försedd med en träpalissad på krönet (Blomqvist 1978 s 86). Stadsvallen fungerade som tullgräns för landtullen under perioden 1662-1811 (Blomqvist 1951 s 264; 1978 s 136). Från slutet av 1600-talet var den del av befästningen som bestått av en vall markerad på det historiska kartmaterialet. På Caspar Magnus Espmans karta från år 1783 är vallgraven delvis markerad (André & Högstedt 1990 s 18f). Under 1800-talet, i samband med att landstullen togs bort, började stadsvallen jämnas ut och vallgraven fyllas igen så att det enda som idag återstår av befästningsverket är en ca 570 m lång sträcka som bevarats i Stadsparken, i den sydvästra delen av staden.

Under de senaste årtiondena har få tillfällen medgivits för att göra nya iakttagelser om Lunds befästningsverk, varvid dess historia fortfarande delvis är outredd. Det finns flera indikationer på omgrävningar och frågetecken kring vissa delar av dess sträckning. Genom ett utökat samarbete med arkeobotaniker Jens Heimdahl, från Riksantikvarieämbetet UV-Mitt, har nya och intressanta resultat erhållits som kan belysa markutnyttjande i vallgravens omland.

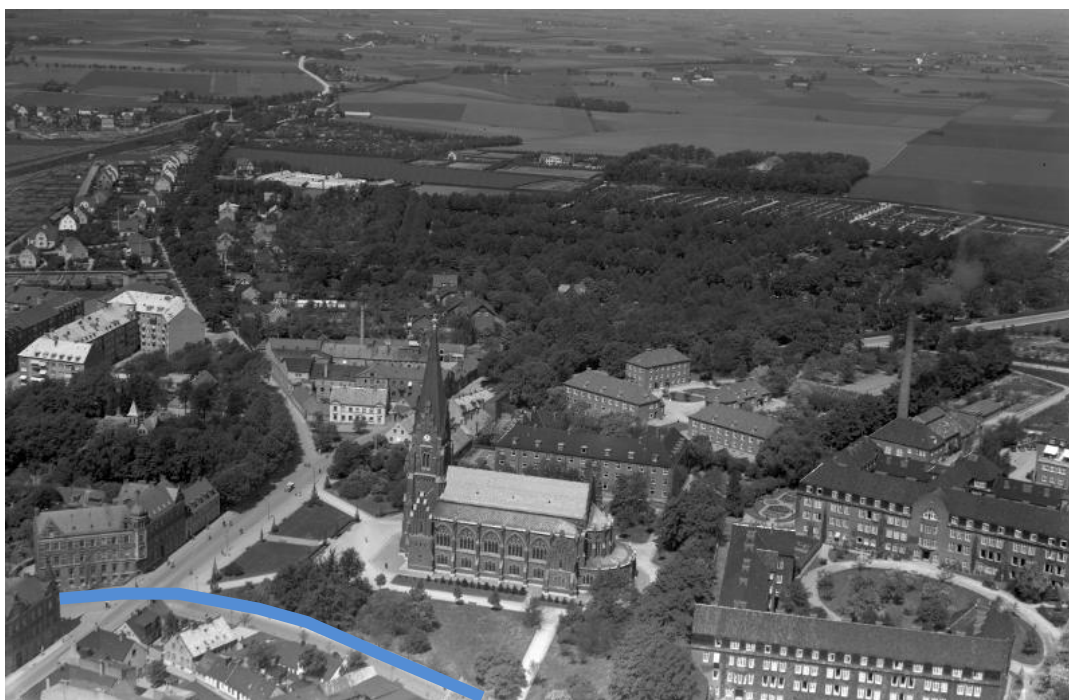
År 2006 berördes den östra porten och ett parti av vallgraven i en undersökning, där vallgraven dokumenterades i en tvärsnittssektion. Med hjälp av ¹⁴C-prov erhöles resultat som visade att vallgravens tillkomst sannolikt kan förläggas till början av 1100-talet och omgrävningar kunde påvisas mellan åren 1400 och 1490. Miljön utanför vallgraven präglades av betesmarker under 1400-talet, vilket makrofossilanalysen visade och invid vallgraven utgjordes växligheten av en strandflora. Trädgårdar med odling av bland annat medicinalväxter kunde skönjas i vallgravens närhet, och då troligen i det nära stadsområdet. Det påträffade porttornet var uppfört av tegel och är daterat till 1200-talet. Tornet har med hänvisning till innehållet i raseringslagret, äldre kartmaterial samt skriftliga källor rivits under 1600-talet eller senast under 1700-talets början (Gardelin 2007).

Kloster, kyrkor och kyrkogård

Området för dagens Allhelgonakyrka tillhör kv Eskil och inbegriper bland annat Helgonagården som utgjorde Allhelgonaklostrets forna inägor. Klostret tillhörde benediktinerordens cluniacenskongregation och grundlades före år 1089, möjligen så tidigt som på 1070-talet. Enligt en teckning över slaget vid Lund från år 1676 bestod klosterbyggnaderna av en fyrlängad gård söder om klosterkyrkan. Tillhörande klostret fanns även andra byggnader såsom bryggghus, bagarstuga, ölkällare, smörkällare och kornlada. Läget för själva klosterbyggnaderna motsvaras idag av området mellan universitetsbiblioteket och Reumatologen (Bevaringskommittén 1991 s 119). Var de andra byggnaderna som tillhörde klostret var placerade och hur övriga strukturer, exempelvis köksträdgårdar och odlingsmarker var lokaliserade vet vi i princip inget av idag.

Sankt Olof med kyrkogård omnämns första gången i skriftliga källor år 1350. Ett pergamentbrev från år 1534 omtalar att Sankt Olof kyrka tillhörde Allhelgonaklostret och den tillhörande kyrkogården sammanfaller troligen med en tomt belägen utanför Bredgatans port som år 1647 uppgavs ha varit en mölleplats och hage med en förfallen väderkvarn (Karlsson 2007 s 3f).

Något som vi vet väldigt lite om är miljön utanför vallgrav och vallar under medeltiden. Hur såg livet och bebyggelsen ut norr om vallgraven och även längs med dagens Bredgata, som var en medeltida väg som löpte norrut?

Figur 3. Flygfoto över Allhelgonakyrkan år 1935 med den medeltida vallens och vallgravens sträckning markerad med blå färg. (Fotografi KM 85976.7285).

Tidigare arkeologiska iakttagelser

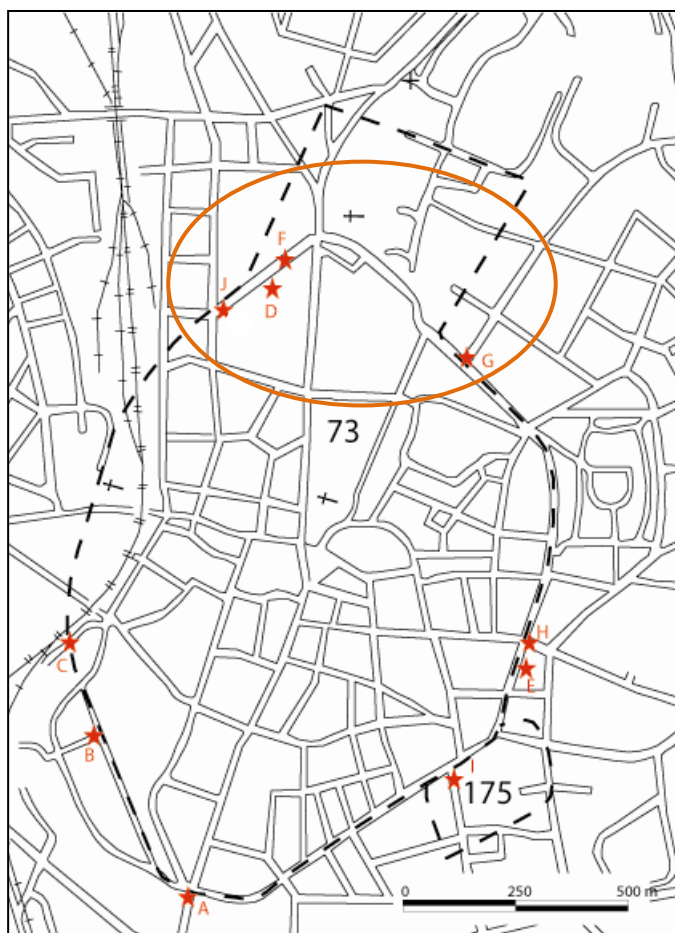
Bredgatans mynning

I samband med ett större markarbete år 2001, som innebar omfattande grävningar i bland annat Bredgatans mynning, genomfördes en arkeologisk förundersökning. Undersökningsområdet låg strax utanför den medeltida vallen och vallgraven och sträckte sig mellan Bredgatan och Sandgatan som mynnade ut i två passager genom vallanläggningen. Bredgatan var ett viktigt vägstråk från norr in till de centrala delarna av staden. Gatusträckningen var väl etablerad och fynd av en stenbroläggning visar att den även var väl underhållen. Här fanns en öppning genom vallen och en bro över vallgraven. Flera gatunivåer påträffades och längst ner i stratigrafien dokumenterades spår efter metallhantverk. Den äldsta gatunivån kan dateras till tiden efter mitten av 1100-talet och troligen är den i bruk under 1200- till mitten av 1300-talet (Balic 2001 s 53).

Vall och vallgrav

Stadens befästningsverk har varit föremål för arkeologiska insatser vid ett flertal tillfällen. Det har emellertid uteslutande rört sig om schaktningsövervakningar med sektions- och plandokumentation. Områdena kring befästningsverket är fortfarande outredda. I stora drag stämmer sträckningen väl överens med äldre kartmaterial men det finns också en hel del frågetecken kring vissa partier av sträckningen. Detta gäller bland annat det aktuella området i nordväst där arkeologiskt dokumenterade partier har avvikande sträckningar, vilket kanske kan förklaras med omgrävningar och smärre förändringar av befästningsverket. Flertalet av de genomförda undersökningarna är företagna under tidigt 1900-tal och behandlas övergripande i Ragnar Blomqvist postuma publikation

Stadsvallen i Lund (Blomqvist 1985). Blomqvist har själv, vid ett flertal tillfällen, undersökt såväl vall som vallgrav. Dateringen av anläggningsskedet till 1100-tal är dåligt belagt arkeologiskt och bygger i stor utsträckning på skriftliga källor. De viktigaste arkeologiska insatserna som berört stadens nordöstra befästningsverk är nedanstående och bokstäverna hänvisar till meningar i figur 4.

Figur 4. Karta över de viktigaste ingreppen som berört stadens medeltida befästningsverk, se beskrivning nedan över ingreppen D, F, G och J markerade med en oval, som berör de nordliga delarna av befästningsverket. De övriga ingreppen: A, B, C, E, H och I visar på ingrepp, men beskrivning av dessa görs inte i denna rapport.

D 1978: I kvarteret S:t Peter, söder om S:t Laurentiigatan, undersöktes en begränsad del av vall och vallgrav.

F 1990: I S:t Laurentiigatan undersöktes en sträcka av vallgraven och vällen i samband med VA-arbeten. Då kunde bland annat vallgravens varierande vattenflöden studeras genom observationer av den varierande karaktären i svämgyttjelagren. Därtill konstaterades att vallgraven grävts om och bättrats på i flera faser och att tidigare existerande vattensamlingar fungerat som utgångspunkt för vattenflödet i graven. Utefter fyndomständigheter förefaller det som att vallgraven varit fungerande fram till

1700-talet och att det i en mindre omfattning fortfarande flutit vatten under 1800-tal (Carelli 1991 s 25 ff).

G 2002: Vid en undersökning i gatukorsningen Biskopsgatan och Sölvegatan dokumenterades ett mindre parti av vallgraven. Vid gravens yttre begränsning framkom rester efter en hägnad (Kulturens LA-arkiv).

J 2009: En geoteknisk undersökning genomfördes vid Sankt Laurentiigatan för en inventering av äldre bensinstationer och eventuella föroreningar i marken. Proverna visade på bevarade kulturlager ner till ett djup av cirka 3-3,6 m. Kulturlagren i området var generellt fuktiga och föreföll därmed härstamma från en vattenbemängd miljö. En rimlig tolkning baserad på kulturlagerdjup och de undre lagrens fuktiga karaktär är att samtliga borrhovsprov berörde stadens vallgrav (Lenntorp 2010).

Endast undersökningen (G) vid gatukorsningen Biskopsgatan och Sölvegatan kunde uppvisa någon information om miljön utanför vallgraven i form av hägnader som kan indikera betesmarker.

Arkeologiska undersökningar i Sankt Olof kyrkogård

Vid flera tillfällen under 1900-talet har det påträffats gravar i området kring Allhelgonakyrkan, delvis i samband med uppförande av kyrkobyggandet och delvis i samband med andra ingrepp av varierande art. Flera av ingreppen skedde utan arkeologisk närvaro, vilket medfört att dokumentationen i det flesta fall är bristfällig (Karlsson 2007).

I samband med grävning för nytt avlopp vid Allhelgonakyrkan genomfördes en arkeologisk förundersökning år 2007. Undersökningarna berörde delar av den medeltida kyrkogården tillhörande Sankt Olof. Kyrkan avvecklades och revs i samband med reformationen. Den västra delen av Allhelgonakyrkan är uppförd på platsen för den medeltida kyrkogården och eventuellt på platsen för kyrkan, som ej har lokaliserats. 16 gravar påträffades *in situ*, dock visade sig skeletten vara i mycket dåligt skick och inga medeltida föremål var bevarade. (Karlsson 2007).

Genomförande och resultat

Borrhovsprov 1A

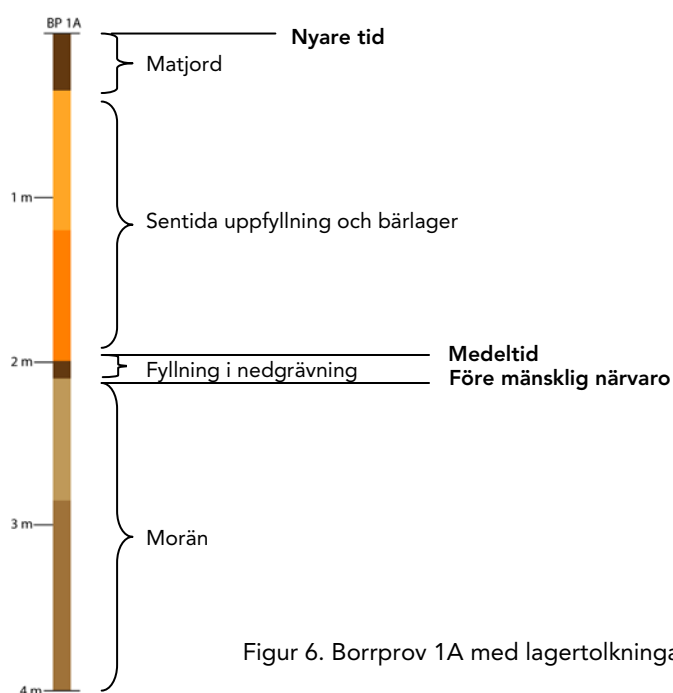
Det första borrhovsprovet togs i den nordöstra delen av Clemenstorget, i utkanten av en damm med springvatten. Under 0,30 m matjord framkom gulbrun lera och humus med inslag av småsten, kalk, träkol och tegelkross. Leran var finkornig, fet, fuktig och kompakt. Leran bedömdes vara en sentida uppfyllning som fungerat som bärlager eller utjämning. Vid en nivå av 1,20 m under marknivå övergick lagret till att bli mer lerhaltigt, annars som det ovanpåliggande bärlagret.

På ett djup av 2,00 – 2,20 m fanns ett lager av brun kompakt och relativt finkornig lera med inslag av småsten och bränd lera. Möjligen var detta bottenfyllning i en grop.

Därunder kom ett lager sandig, grovkornig morän ner till en nivå av 2,85 m under dagens marknivå. Därpå följde en sandig lermorän, något grovkornig och kompakt med inslag av småsten ner till ett djup av 4 m (figur 1, 5 och 6).

Figur 5. Platsen för borrhprov 1A på Clemenstorget i de nordöstliga delarna. Fotografi taget från sydöst.

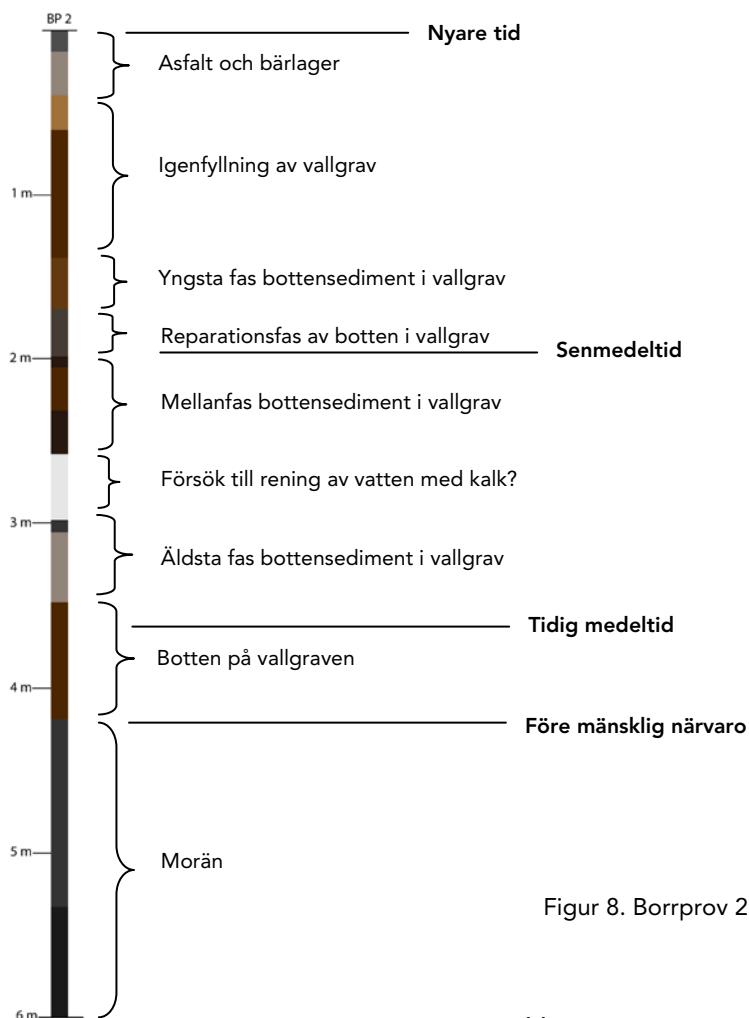

Figur 6. Borrhprov 1A med lagertolkningar.

Borrprov 2

Figur 7. Arbete med borrhov 2 på Sankt Laurentigatan. Fotografi taget från väster.

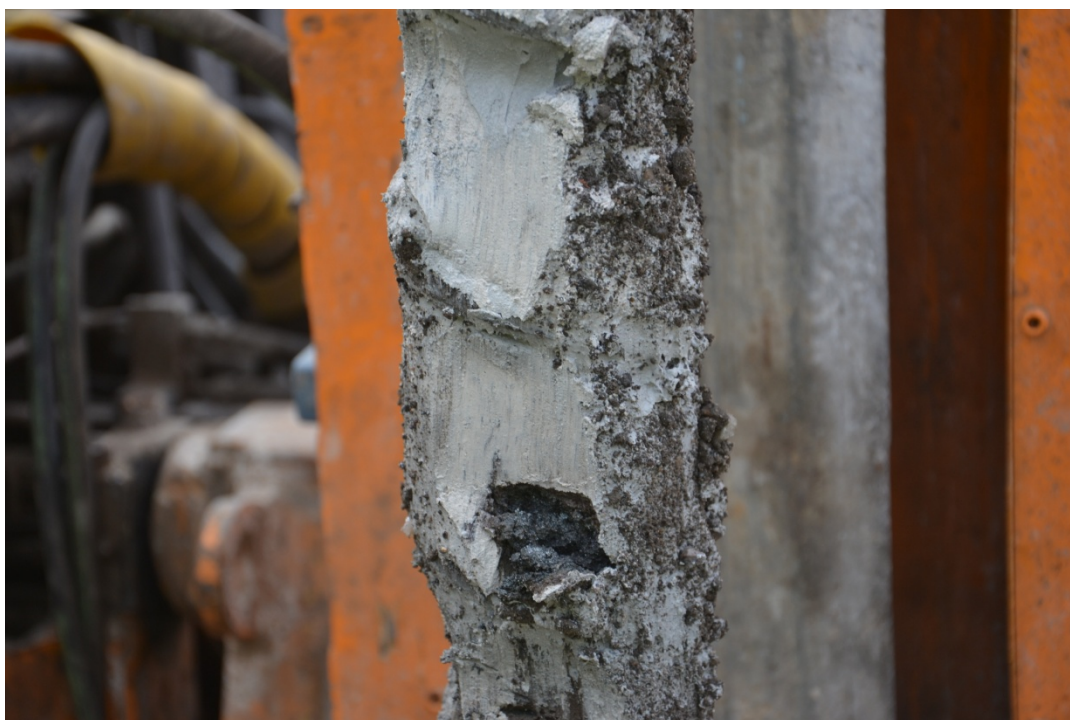
Figur 8. Borrhov 2 med lagertolkningar.

Figur 9. Borrprov 2 med det kalkhaltiga lagret markerat med en röd ruta på bilden. Fotografiet taget mot sydväst.

Figur 10. Kalkhaltigt lager i vallgraven, borrhprov 2.

Det andra borrhprovet togs i södra sidan av Sankt Laurentiigatan, öster om korsningen till Karl XI gatan (figur 1, 7, 8, 9 och 10).

Asfalten i gatan var ca 0,15 m och därunder följde ett bärlager av grus med enstaka inslag av makadam.

Därunder fanns ett lager på en nivå av 0,40 m som bedömdes tillhöra fyllningsmassor från igenfyllning av vallgraven. Kulturlagret bestod av beigebrun, finkornig, torr, porös och något fet lera med inslag av tegelkross och keramik av äldre rödgods. På en nivå av 0,60 m övergick kulturlagret till brun fet, finkornig och något fuktig lera innehållande tegelkross, träkol, bränd lera och hammarslagg. Det påträffades även djurben samt keramik av typen äldre rödgods. Kulturlagret tolkas vara första fyllnadslagret i vallgraven då den lades igen.

Vid ett djup av 1,40 – 1,70 m förändrades stratigrafien då ett kulturlager innehållande träkol, kalkbitar, djurben, mossor, musselskal och nedbruten gödsel påträffades. Detta kulturlager tolkas som den yngsta fasen av bottensediment i vallgraven.

Vid 1,70 – 2,00 m framkom en period då botten på vallgraven hade reparerats med en grå lera utan komponenter.

På 2,00 – 2,10 m djup framkom ett kulturlager av brun, fet lera som var finkornig med inslag av grus, kalk, tegelbitar, bränd lera och mycket småsten. Det tolkas som en mellanfas med nytt avsatt bottensediment i vallgraven. Kulturlagret därunder på en nivå av 2,10 – 2,30 m var snarlikt, men mer kompakt och innehöll färre småstenar.

En vitgrå, något fuktig och mjuk finkornig lera med hög kalkhalt framkom på en nivå av 2,60 – 3,00 m under dagens marknivå. Möjligen är detta ett försök att rena vallgravens vatten med kalk.

Det äldsta bottensedimentet i vallgraven noterades på ett djup av cirka 3,00 m under dagens marknivå. Den bestod av grå mörk grus som övergick till ljusare grus ner till 3,50 m.

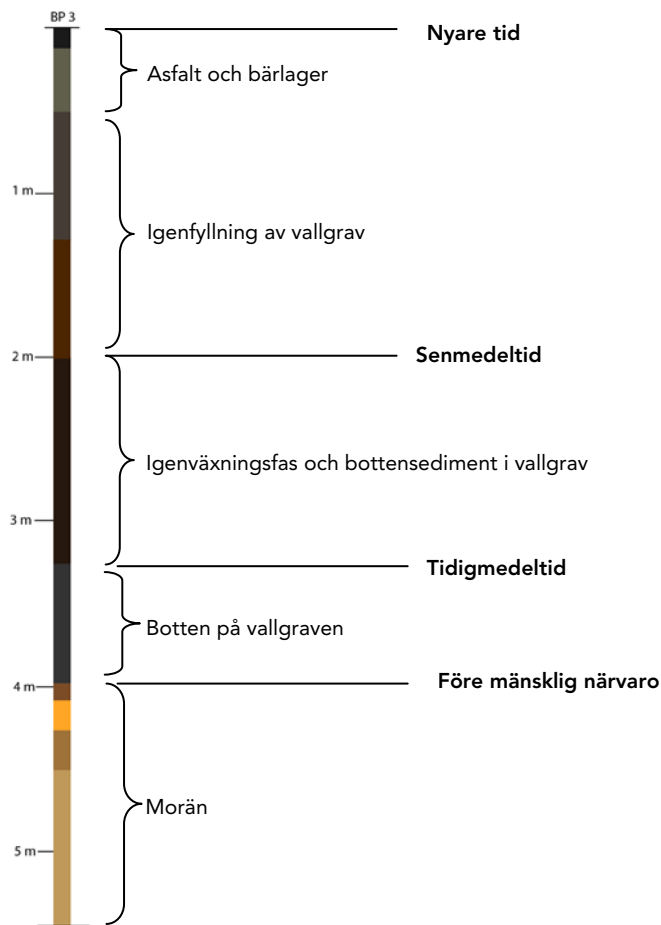
Därunder följde en brun, finkornig och fet grå lera som var bränslepåverkad, troligen ett läckage från en bensinmack som tidigare legat i närheten. Leran var något fuktig och innehöll längst upp spår efter bränd lera. Grå lera förekom ner till 4,20 m djup. Detta kulturlager tolkas som botten på vallgraven.

En grå siltig sand som var något kompakt och mycket fuktig följde därpå till en nivå av 5,30 m. Den hade en stark lukt av bensin. En grå siltig fet lera som var mycket kompakt och något fuktig med inslag av kalksten avslutade borrhålet ner till en nivå av 6,00 m under dagens marknivå. Det fanns en stark lukt av bensin även i det lagret. Dessa lager ingår i moränen.

Figur 11. Platsen för borrhöv 3 utanför Folkandvården på Sankt Laurentiigatan i Lund. Fotografiet taget från väster.

Borrprov 3

Figur 12. Borrprov 3 med lagertolkningar.

Det tredje borrprovet togs i Sankt Laurentiigatan centralt på den södra sidan av gatan.

Asfalten i gatan var ca 0,15 m och därunder följde ett bärlager av grus med inslag av tegel och småsten. På en nivå av 0,50 – 1,30 m under marknivån dokumenterades gråbrun finkornig lera, med inslag av tegel, torr kalk och skiffer. Leran var lite skiftande och innehöll även djurben, träkol och bränd lera. Kulturlagret tolkades som uppfyllning av vallgraven. Nästa kulturlager på en nivå av 1,30 – 2,00 m var liknande ovanpåliggande lager, men med färre komponenter och småsten.

Vid en nivå av cirka 2,00 – 3,20 m övergår lagret till en mer brungrå lera som liknar bottensediment, men är troligen också en igenväxningsfas. Inslag av pinnar indikerar detta och där påträffades även slagen flinta.

Därefter följde ett kulturlager av kompakt men elastisk grå, finkornig lera, med inslag av träkol, vid en nivå av 3,20 – 4,00 m. Kulturlagret tolkas som botten på vallgraven.

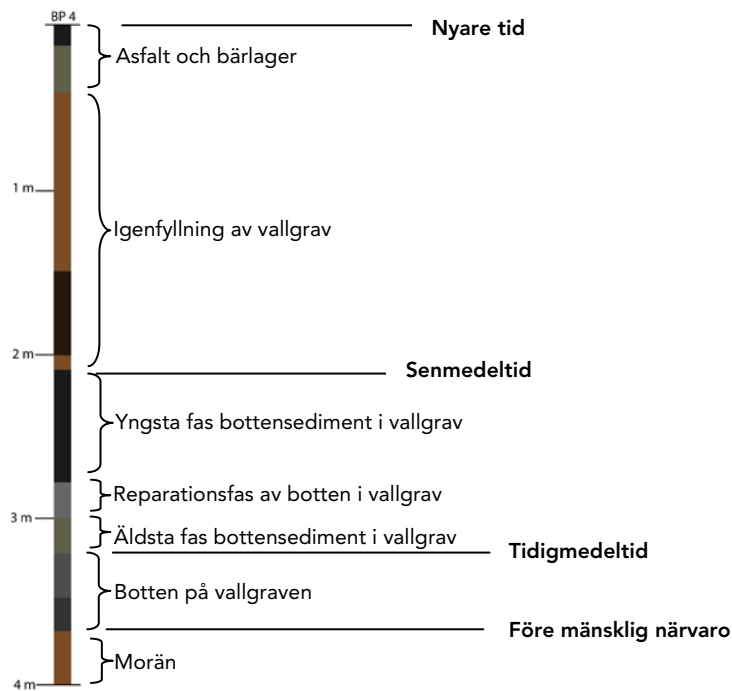

På en nivå av 4,10 m följde ett 0,10 m tjockt lager vilket är en övergång mot morän. Lagret hade en grusig karaktär med lite järnutfällningar. Därunder följde ett 0,20 m tjockt lager av gul moränlera, något fet med inslag av rutten sten. Moränen är torr, kompakt och relativt finkornig. På en nivå av 4,30 följde ett lager som liknar ovanpåliggande, men med mer brunt inslag samt småsten och relativt kompakt. På 4,55 m följde ett lager av brunbeige siltig moränlera innehållandes småsten, torrt och kompakt. Borrprovet avslutades vid en nivå av 5,50 m under dagens marknivå.

Figur 13. Platsen för borrprov 4. Sankt Laurentiigatan är en hårt trafikerad gata och samtidigt som den geotekniska provborrningen utfördes dånade bussar och annan trafik ständigt förbi. Andra inblandade i provtagningen var civilingenjörer från Sweco som tog jordprover för att spåra föroreningar, exempelvis från äldre bensinstationer som funnits i området. I flera kulturlager kunde bensindoftan kännas tydligt. Fotografiet taget från öster.

Borrprov 4

Figur 14. Borrprov 4 med lagertolkningar.

Fjärde borrprovet togs i Sankt Laurentiigatan på den södra sidan av gatan i den östra delen (figur 1, 13 och 14).

Asfalten i gatan var ca 0,10 m och därunder följde ett bärlager av tegel, grus, makadam och sten.

På en nivå av 0,40 – 1,50 m följde ett lager av matjord blandad med tegelkross, småsten, grus, kalkbruk som var poröst, torrt och grovkornigt. Från 1,50 – 2,00 m följde ett poröst och torrt lager av makadam, kalkbruk, tegelkross. Därunder följde ett 0,10 m tjockt lager av makadam, kalkbruk och tegelkross. Dessa lager tolkas som igenfyllning av vallgraven.

På en nivå av 2,10 – 2,80 m framkom ett mörkgrått kulturlager av finkornig lera med inslag av sot och träkol samt enstaka inslag av snäckskal och pinnar. Leran var fet, kompakt och torr och tolkas som bottensediment i vallgraven.

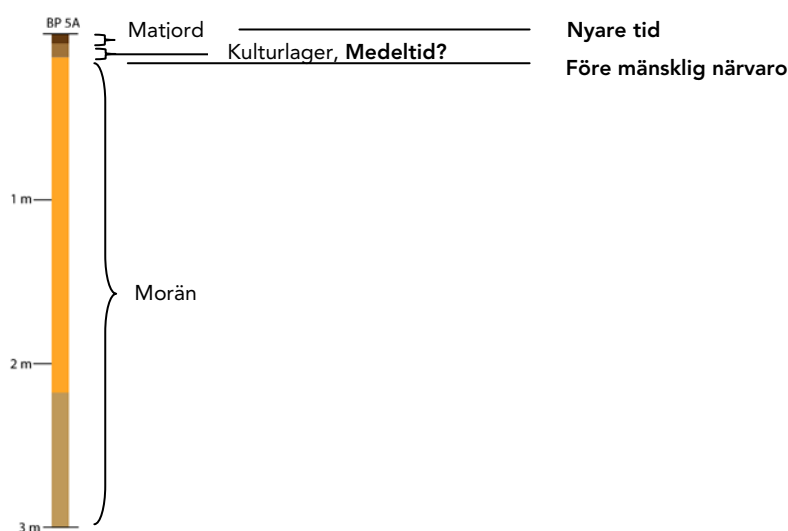
Från en nivå av 2,80 – 3,00 m följer ett ljusgrå kulturlager med mjuk lermorän, troligen en reparation av botten på vallgraven.

På 3,00 – 3,20 m framkom ett brungrått kulturlager av lera, något grovkornig, med inslag av tegelkross och kalkprickar. Leran var fet, något fuktig och tolkas som äldsta bottensedimentet i vallgraven.

Botten på vallgraven framkom på en nivå av 3,20 – 3,50 m under dagens marknivå. Lagret bestod av ljusgrå moränlera som var fet och grovkornig. Leran var elastisk och något fuktig. Därunder följde ett lager som påminde om det som låg över, men med större småsten i riklig mängd på en nivå av 3,50 – 3,70 m.

På 3,70 m följde ett torrt lager med kompakt, gråbeige moränlera med inslag av kalk och enstaka sten. Borrprovet avslutades på ett djup av 4,00 m.

Borrprov 5A

Figur 15. Borrprov 5A med lagertolkningar.

Det femte borrprovets placering var i utkanten av en trottoar och cykelväg på östra sidan av Bredgatan mot Allhelgonakyrkan (figur 1 och 15).

Längst upp framkom brun sandig matjord som var porös, torr med mycket små rötter.

Under detta på en nivå av 0,10 m framkom ett tunt kulturlager innehållande moränliknande lera med inslag av enstaka kalkprickar och bränd lera.

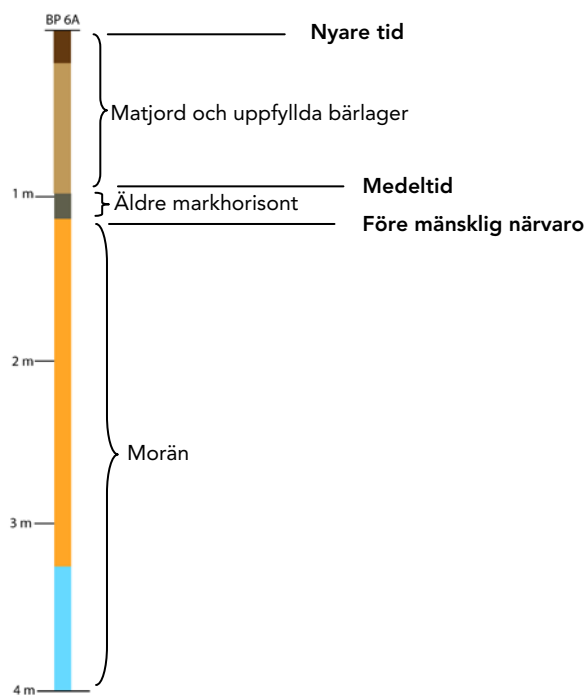
På en nivå av 0,20 m under dagens marknivå kom lermoränen som var kompakt och torr med små kalkstensinslag. En mer sandig morän framkom på en nivå av 2,20 m. Borrprovet avslutades på 3 m.

Troligen är området mycket hårt avröjt i samband med anläggandet av cykelvägen.

Borrprov 6A

Figur 16. Platsen för borrprov 6A på gräsmattan intill cykelvägen på Bredgatans västra sida. Fotografiet taget från väster.

Figur 17. Borrprov 6 A med lagertolkningar.

Placeringen av borrhprov 6A var strax söder om korsningen Bredgatan/Karl XII gata, väster om cykelvägen (figur 1, 16 och 17).

Längst upp i borrhprovet framkom matjord till en nivå av 0,20 m under dagens marknivå. Därunder följde ett torrt och poröst lager med grovkornigt grus, även innehållande småsten, vilket tolkades som sentida påförda massor för uppfyllning av terrängen.

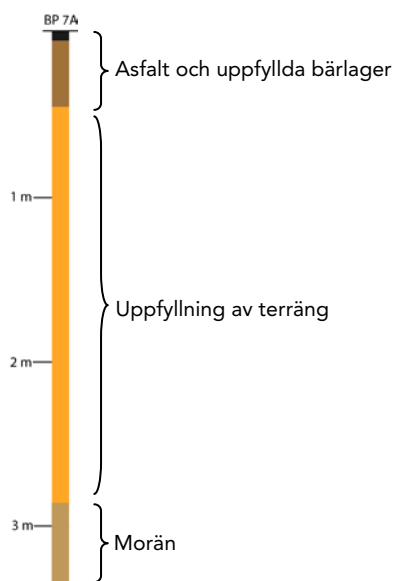
På en nivå av 1,00 – 1,20 m följde ett gråbrunt, fett och lerigt lager som var lite fuktigt. Kulturlagret var något grovkornigt och hade inslag av träkol, kalk, bränd lera och tolkades som en äldre markhorisont.

Därunder följde gul moränlera som var kompakt och torr, med inslag av järnhaltig sten. Moränen var syrepåverkad. Vid en nivå av 3,20 m övergick den gula moränleran till en blågrå moränlera/sandig morän som var fuktig, något fet och finkornig. Borrhprovet avslutades vid 4,00 m.

Borrhprov 7A

Figur 18. Platsen för borrhprov 7A på cykelbanan utmed Bredgatan. Fotografiet taget från söder.

Figur 19. Borrprov 7A med lagertolkningar.

Platsen för borrprov 7A var på cykelvägen väster om Getingevägen, centralt i höjd med Kv Bryggeriet (figur 1, 18 och 19).

Ett lager av cirka 0,05 m asfalt dokumenterades högst upp i borrprovet, därunder följde ett bärlager av makadam och grus, ytterligare 0,40 m under dagens marknivå.

Ner till 2,85 m fanns sentida påförda massor av grovkornigt, torrt grus, troligen utlagt för att höja cykelvägen till samma nivå som vägbanan intill.

På en nivå av 2,85 m påträffades gulbeige moränlera. Borrprovet avslutades vid en nivå av 3,50 m under dagens marknivå.

Förslag till fortsatta åtgärder

Spårvägssträckningen kommer att medföra omfattande ingrepp i Lunds medeltida stadsområde. Vid projektering bör fornlämningsmiljön längs Clemenstorget, Sankt Laurentiigatan, Allhelgonakyrkan samt Bredgatans mynning beaktas. Omfattningen av ingreppen och behovet av vidare arkeologiska undersökningar beror till stor del på hur arbetena planeras och behovet av att skifta massor under själva spårsträckningen. Utvalda områden kan komma att förordas för arkeologisk förundersökning och arbetena bör schaktningsövervakas i sin helhet.

Den medeltida vallgraven framkom under Sankt Laurentiigatan och en undersökning skulle kunna belysa vallgraven, dess relation till staden och omlandet. Norr om Sankt Laurentiigatan finns en rest av den medeltida vällen vilken bör beaktas vid en stor exploatering i området. Vid Allhelgonakyrkan har tidigare påträffats flertalet medeltida gravar från sockenkyrkan Sankt Olofs kyrkogård tillsammans med kulturlager. Även kyrkan Sankt Olof förväntas vara belägen i området.

Sammanfattning

I samband med en geoteknisk provtagning längs den planerade spårvägssträckningen i Lunds stad genomfördes en arkeologisk schaktningsövervakning av sju borrhövlar.

Borrhövl 1A i Clemenstorget innehöll delar av bottenfyllning i en grop på 2,00 m djup. På en nivå av 2,20 m framkom moränlera.

Borrhövl 2 i Sankt Laurentiigatan innehöll fyllning i den vallgrav som under medeltiden omgav Lund, samt flera bottensediment och en reparation av bottennivån av vallgraven liksom botten.

Borrhövl 3 i Sankt Laurentiigatan innehöll igenfyllningslager av vallgraven samt en period av igenväxning och bottensediment, samt botten på densamma.

Borrhövl 4 i Sankt Laurentiigatan innehöll ett igenfyllnadslager i vallgraven. Ett yngre bottensediment och en reparation av botten påträffades också. Detta följdes av ett äldre bottensediment samt botten på vallgraven.

Borrhövl 5A i gräsmattan intill Bredgatan vid Allhelgonakyrkan, var hårt avröjt i samband med tidigare schaktningsarbeten. På en nivå av 0,10 m framkom kulturjord i ett tunt lager, därunder moränlera. Vid tidigare undersökningar framkom medeltida gravar och kulturlager direkt under gräsmattan. Borrhövl 5A befinner sig inom den medeltida kyrkogård som hörde till Sankt Olof sockenkyrka.

Borrhövl 6A i Bredgatan innehöll en äldre markhorisont på 1 m nivå djup under matjord och bärlager, därefter morän.

Borrhövl 7A i Getingevägen innehöll grus som sentida uppfyllt av terrängen för en cykelbana, moränen påträffades på en nivå av 2,85 m under dagens marknivå.

Sammanfattningsvis visar de geotekniska borrhövlarna på att det finns omfattande kulturlager längs med den planerade spårvägssträckan, särskilt i den forna vällen/vallgravens sträcka och sträckan över medeltida gravar. Arbeten längs med spårvägssträckan kommer att kräva ytterligare arkeologiska insatser.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens beslut, dnr	431-7265-2014	Fornlämning nr/art	RAÄ 73:1
Socken/stad	Lund	Socken-/Stadsnr	1298
Landskap	Skåne	Län	Skåne
Kommun	Lund	Trakt/kvarter/fastighet	Lund C till ESS
Typ av exploatering	Geoteknik		
Uppdragsgivare	Lunds kommun att: Susanne Duvall		
Typ av undersökning	FU		
Ansvarig institution	Kulturen		
Fältarbetsledare	Aja Guldåker		
Övrig personal	Gertie Ericsson		
Fältarbetstid	2014-04-02 – 2014-04-03		
Fälttid			
Arkeolog	16 h		
Maskin	-		
Undersökningens omfattning			
Yta	7 borrhövar		
Kubik	-		
Schaktmeter	-		
Kostnad för arkeologi			
Fältarbete	16x700 SEK=11 200 SEK		
Rapport	16x700 SEK=11 200 SEK		
Analys	-		
Övrigt	-		
Summa:	22 400 SEK		
Kostnad övrigt			
Maskiner	-		
Bodar	-		
Övrigt	-		
Summa	-		
Summa, faktisk	22 400 SEK		
Summa, beslutad	Enligt löpande kostnad		
Fyndmaterial (förvaring m.m.)	KM 94101:1-3. Fynden förvaras efter beslut om fyndfördelning på Kulturens magasin Diabasen		
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv		
Ritningar, dokumentation	3 sektionsritningar i skala 1:20		
Foto	34 digitala fotografier		
Analys			
Övriga upplysningar			

Referenser

- André, A. & Högstedt, C. 1990. *Kartornas Lund. 1580-talet till 1950*. Gamla Lund föreningen för bevarande av stadens minnen, Årsskrift 72 1990.
- Andren, A. 1980. *Lund. Medeltidstaden* 26. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer. Rapport. Stockholm.
- Balic, I. 2001. Kv Bispen & Allhelgona Kyrkogata, Lund. Arkeologisk förundersökning 2001. *Kulturens rapporter, nr 1*. Lund.
- Bevaringskommittén. 1981. *Lunds stadskärna. Bevaringsprogram. Clemens och Drottens rote*. Lund 1981.
- Bevaringskommittén 1991. *Lund utanför vallarna. Bevaringsprogram Del 1*. Lund.
- Blomqvist, R. 1951. *Lunds historia 1 Medeltiden*. Lund.
- Blomqvist, R. 1978. *Lunds Historia 2. Nyare tid*.
- Blomqvist, R. 1985. *Stadsvallen i Lund. Ett unikt byggnadsminne*. Lund.
- Christophersen, A. 1978. Kvarteret S:t Peter i Lund. *Ale. Historisk tidskrift för Skåneland*. Nr 2 1978. Lund.
- Carelli, P. 1991. Lunds stadsvall- nya undersökningar, nya perspektiv. *Ale. Historisk tidskrift för Skåneland, nr 3* 1991. Lund.
- Gardelin, G. 2007. Dalbyvägen, Östra Mårtensgatan, Östra Vallgatan i Lund. Arkeologisk förundersökning 2006. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 232*.
- Karlsson, M. 2007. Kvarteret Eskil 19, Lund. Arkeologisk förundersökning 2007. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 231*. Lund.
- Lenntorp, K-M. 2010. Kv. Sankt Peter 34, 35 m fl Lund. Geoteknisk undersökning 2009. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 360*. Kulturen.
- Lundberg, A. 2000. *Jakten på den försvunna stratigrafen. Att tolka stratigrafi. Det tredje stratigrafimötet*. Åland. 1999.
- Lunds bevaringsprogram. 2014-07-18
(<http://bevaringsprogram.lund.se/wiki/Bevaringsprogram/index.php/Bredgatan>)
- Stjerna, K. 1909. Lund och Birka. *Historisk Tidskrift för Skåneland* III.

Bilaga

1. Fyndförteckning

Bilaga 1. Fyndförteckning

Lunds medeltida stad Lund C – ESS 431-7265-2014

Fyndnummer	Kontext	Material	Sakord	Formtyp	Undertyp	Del	Antal	Vikt, g.
1	Borrprov 2, L 0,40-0,60 m	Keramik	Kärl	Äldre rödgods, odefinierat	Oidentifierad	Odefinierad	1	1
2	Borrprov 2, 0,6- 1,4 m	Keramik	Kärl	Äldre rödgods, odefinierat	Oidentifierad	myrning	1	5
3	Borrprov 4 Lager 3-3,2 m	Keramik	Kärl	Yngre rödgods, odefinierat	Oidentifierad	Odefinierad	1	1

Arkeologiska arkivrapporter från Lund har övergått i serien Kulturmiljörapporter fr.o.m. 2013.
I serien Kulturmiljörapporter har utgivits:

2014

- 2014: 1 S:t Botulf 14, Lund. Antikvarisk rapport 2013-2014. Carita Eskeröd.
- 2014:2 S:t Peter 28, Lund, Ekska huset. Antikvarisk medverkan 2013. Carita Eskeröd.
- 2014:3 Innerstaden 2:1 – Västra Mårtensgatan. Arkeologisk förundersökning 2013. Nicklas Kronroth.
- 2014:4 Kv Paradis 51, Lund. Arkeologisk förundersökning 2013. Nicklas Kronroth.
- 2014:5 Innerstaden 2:1 – Västergatan, Trelleborg. Arkeologisk förundersökning 2013. Nicklas Kronroth.
- 2014:6 Innerstaden 2:1 – Stora Södergatan, Lund. Arkeologisk förundersökning 2013. Nicklas Kronroth.
- 2014:7 Lusthuset på Spydebergs Prästgård, Norge. Arkeologisk förundersökning 2014. Aja Guldåker.
- 2014:8 Kv Ängen 9, Lund. Arkeologisk förundersökning 2013. Gertie Ericsson.
- 2014:9 Kv Gärdet 10, Lund. Arkeologisk förundersökning 2013. Nicklas Kronroth.
- 2014:10 Kv Apotekaren 11 (fd 8), Lund. Arkeologisk förundersökning 2013. Gertie Ericsson.
- 2014:11 Kv Gatehusen 3, Östra Torn. Arkeologisk förundersökning 2013. Gertie Ericsson.
- 2014:12 Kv Toppen 1 och 2, Lund. Arkeologisk förundersökning 2013. Johan Wallin.
- 2014:13 Trädgården på Ner-Killingberg, Norge. Arkeologisk förundersökning 2013. Aja Guldåker.
- 2014:14 Kv Kulturen 24, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
- 2014:15 Kv Paradis 61, Lund. Arkeologisk förundersökning 2013. Gertie Ericsson och Nicklas Kronroth.
- 2014:16 Statarhus vid Korsbäcksgården, Östra Odarslöv, Lund. Byggnads- och trädgårdsdokumentation. Aja Guldåker och Carita Melchert.
- 2014:17 Kv Paradis 61, Lund. Arkeologisk förundersökning 2013. Aja Guldåker.
- 2014:18 Glädjen 15, Lund. Antikvarisk medverkan 2014. Carita Melchert.
- 2014:19 Kv Kulturen 24, Lund. Arkeologisk förundersökning 2013. Aja Guldåker.
- 2014:20 Borgeby 23:6, Lomma kommun. Borgeby slott porttornet. Antikvarisk medverkan 2014. Carita Melchert.
- 2014:21 Kv Svaneluckykan 2, Lund. Arkeologisk förundersökning 2013. Gertie Ericsson.
- 2014:22 Kv Katedralskolan 8, Lund. Karl XII huset. Antikvarisk medverkan 2014. Carita Melchert.
- 2014:23 Mölle 15:2, Mölle stationshus, Höganäs kommun. Byggnadsminnesutredning 2014. Henrik Borg och Carita Melchert
- 2014:24 Lunds medeltida stad, Lund C - ESS. Geoteknisk undersökning 2014. Aja Guldåker.